Ч. 55. Чернівці, середа дня 11. (24.) мая 1905 р. Рочник XXI.

БУКОВИНА

ВИХОДИТЬ в ЧЕРНІВЦЯХ
що середи, пятниці і неділї,
з тижневим додатком
„РУСКА РАДА“.

Редакция, адміністр. і експедиция
при улици Петровича ч. 2.
Рукописи звертає ся лише на попереднє застережене. — Реклямациї неопечатані вільні від оплати почтової.

ПЕРЕДПЛАТА на „БУКОВИНУ“
разом з „Рускою Радою“:
на цїлий рік . . . . . 20 К. — с.
„ пів року . . . . . 10 „ — „
„ чверть року . . . . 5 „ — „
„ місяць . . . . 1 „ 70 „

Поодиноке число „Буковини“ 16 сотиків.

Передплата і належитість за інсерати платні в Чернівцях.

Соймова кріза.

З одної сторони тверде обстоюванє при своїх раз поставлених домаганях, дарма, що вони противні основним понятям публичного житя, а з другої непохитна оборона інтересів краю, а передовсїм інтересів мужиків-податників зводять крізу, у яку попав так ненадійно наш сойм, в форми зовсїм невідрадні. На суботнїшнім засїданю „Вільнодумного Союза“, коли про істнованє такого соймового клюбу мож було ще говорити, справи — на жаль — зовсїм не полагоджено. На засїданю економічної комісиї, яке відбула ся в понедїлок, вправдї по довершеню ґенеральної дебати рішено приступити до специяльної дебати над звісними предложенями краєвого видїлу, одначе не було ніяких виглядів на те, щоб сойм міг дальше працювати і сповнити покладані в нїм надії.

Те безвідрадне положенє відбило ся в отсїм комунїкатї, що появив ся вчера в Bukow. Post і Czern. Tgb., а який мав за цїль поінформувати загал про дїйсний стан справи, про яку розповсюднило ся чи мало крайно невірних вісток. Він звучить:

Надзвичайна сесия нашого сойму, що розпочала ся із днем 17. с. м. мала полагодити отсї справи: краєвий банок, угода із Буковиньским поземельним заведенєм кредитовим та закон про рентові оселї.

Як скликанє сеї надзвичайної сесиї так і програма працї відповідали бажаню і довершеному порозуміню усїх партий заступлених у „Вільнодумнім Союзї“ буковиньского сойму краєвого. На основі сего порозуміня взяв ся краєвий видїл за згодою дотичних мінїстерств до зладженя текстів законопроєктів, які мали становити предмет обрад; на сї законопроєкти згодили ся однодушно також і заступники „Вільнодумного Союза“ в краєвім видїлї (др. Лупу, др. Смаль-Стоцкий і др. Штравхер,) а крім того заступник члена кр. В. др. Волчиньский.

Справу сю реферував в краєвім видїлї фінансовий референт кр. видїлу др. Лупу та приняв ся заступати єї в краєвім соймі; і справдї він внїс дотичне предложенє на першім соймовім засїданю іменем краєвого видїлу. В виду сего видавало ся річию не підлягаючою ніякому сумнївови, що „Вільнодумний Союз“, який творить соймову більшість, відповідно до довершеного порозуміня потвердить ухвали своїх заступників у краєвім видїлї, що отже згадані закони одержать соймову санкцию.

І справдї отсї предложеня під зглядом річевим зовсїм не зустрічають ся із яким небудь опором між партиями більшости, заступленими в „Союзї“, одначе їх передискутованє і принятє заквестіоновано через те, що волоский клюб вільнодумний висунув на перед **справу особисту**, находячи в тім підмогу у заступників волоскої більшої посїлости та у обох нїмецких послів, Відмана і Ляндвера.

На основі проєкту, предложеного краєвим видїлом, мала стояти на чолї банку президия (президент і два віцепрезиденти), яку-б сойм вибирав на час свого триваня. На основі порозуміня між вільнодумними Волохами і Русинами, президентом мав станути один із членів першої партиї. Тепер одначе зажадали Волохи, щоби се місце обсадити тим членом (др. Лупу) досмертно, та, щоби для него ухвалити доживотну пенсию в сумі *18.000* **К.** на рік, місто функцийного додатку в сумі *6.000* К. на рік, як се спершу предвиджувано.

Підписані з огляду на се, що принятє сего домаганя булоб рівнозначне із видачею проєктованого інституту, а заразом і економічного житя в краю на час необмежений в руки одної, однїсїнької партиї, заступницї аґрарних інтересів волоского населеня — почували ся й почувають ся до обовязку відкинути те домаганє в інтересї заступлених ними мас виборчих, не говорячи про многі иньші причини, туго повязані із сею справою.

Підписані стояли і тепер стоять на тім становищи, що за таку постанову мають відповідати перед краєм єдино тільки сполучені ad hoc румуньскі посли (консервативні і вільнодумні) та оба нїмецкі посли Відман і Ляндвер, за те держать ся підписані непохитно тої думки, що справдї корисним для краю моглоб бути тільки уладженє такого банку, що відповідав би економічним інтересам усїх верств краю та обнимав усї галузи економічного житя, а не був одностороннім ататутом в руках одної тільки політичної партиї.

Вільнодумний клюб румуньский зобовязав ся румуньским дїдичам голосувати проти інкорпорациї Бук. Позем. Заведеня кредитового в краєвім банку в заміну за те, що они згодили ся на домаганє, аби др. Лупу став досмертним президентом банку; принятє первісного проєкту булоб отже запевнене тільки на случай установленя др. Лупу досмертним президентом банку.

В виду сего є обовязком підписаних так довго не допустити до ухвали в справі утвореня краєвого інституту кредитового, аж відпаде домаганє, щоб президентура була доживотна та буде запевнене принятє банкового проєкту, який відповідав би економічним потребам цїлого краю із відповідним заступленєм інтересів усїх груп.

Із повним довірєм складаємо отсю заяву із вірним представленєм цїлої справи під осуд наших виборцїв і цїлого загалу, маючи повне переконанє, що наше поведенє відповідає дїйсним інтересам цїлого краю.

Чернівцї, 22. мая 1905.

Калитовский, Левицкий, Лянґенган, Малик, Пігуляк, Смаль-Стоцкий, Штравхер, Тітінґер, Николай Василько.

Др. Франц Опенгаймер. 4)

СОЦИЯЛЬНЕ ЗНАЧІНЄ СПІЛОК.

З нїмецького перевела: Маруся Полтавка.

(Дальше.)

Менї здаєть ся, що нам сталось те, що молодикови із Саїсу. Ми зірвали покривало, що закривало образ і Нїчо загрожує нам. Короткий перегляд, що я міг його дати, показав нам, що спілки у теперішній своїй формі нїчогісенько не зробили і не можуть зробити для того, що я вважаю властивою їх метою, себто для перетвореня нашої господарки у тім змислї, щоби праця дїставала більшу, а капітал меньшу користь, як до тепер.

Сеї тези ніде не заперечуєть ся. Наступники й ученики Шульце-Делїча, признають її цїлком, але викручують ся тим, що взагалї відкидають се социяльне призначенє спілок. Вони удають, що вдоволені своїми успіхами. Не перешкаджаємо їм в їхнїй скромности, але не підемо за їхнїм прикладом і не будемо такі невибагливі, як вони.

Социял-демократия тримаєть ся цїлком тогож самого погляду. Від часів Ляссаля се мало перемінилось, лише партия покинула свій так величний як і фантастичний плян масового засновуваня виробних спілок із державною запомогою і відносить ся тепер меньше ворожо до споживчих спілок, після того, як власне саксонські спілки виявили себе чудовим захистом для партийних кас. Але тепер, як і раніш, рішучо відмовляють вони спілкам можливість мати який небудь дїйсний вплив на социяльні подїї. Доперва за останні місяцї кілька заводових спілок (Гамбурґ) знову виявило далекосягаючі спілкові надії й пляни.

Я думаю довести, що сей погляд хибний. Коли я й згоджуюсь із социяльною демократиєю що до социялїстичної гідности випробуваних дотепер форм спілок, то все таки перечу, що се щось доводе відносно іще неспробованих форм спілок. Як би наприклад хто небудь зробив десять нікуди негідних моделїв електричного мотору, то в ніякім разї не виходить із того, що той мотор не можливий. Одинадцятий або дванадцятий модель може дати все, чого від нього сподївають ся.

Тримаймось прикладу! Ми знаємо, що раніш усї практичні питаня розвязувано пробою. Роблено проби доти, аж осягнено цїль. Тепер в технїцї поступаєть ся инакше. Конструують ся технїчні речи на папері за помочию наукових рахунків. І як справедливість тих рахунків мусить бути доведена пробою, то всеж таки власне нїмецька індустрия завдячує своє пануюче становище на сьвітовім ринку в значній мірі співдїланю із абстрактною наукою. Я нагадаю лише на нашу хемічну індустрию.

Самими практичними пробами не добились спілки нїчого, се признають згідно, як сказано, їх приятелї й вороги. Отже я пробував на найширшій основі взяти ся за се питанє науково за помочию математичних рахунків і думаю, що на сїй дорозї знайшов розвязанє проблєму. Розумієть ся „практики“ узнають мене „щирим теоретиком“ і згірдно висьмівають мене. Але я досить упертий і сьміх сей уважаю лише зайвим доказом справедливости моїх поглядів.

Щоби вияснити питанє як можна, при певних умовах, за помочию якої там не було спілки розвязати проблєм лїпшого подїлу між працею, а капиталом, мусїв я попереду спитати себе де саме мушу прикласти підойму? Чи треба починати від підприємцїв, чи від ремісників, чи від робітників? І евентуально від якої кляси робітників? Де та шпара в мурі, що в неї можна встромити лом?

Тут насамперед завважав я одну обставину, вражаюче просту. Того не має в ніякому підручнику професорської національної економії, того не має також у „Капіталї“ Маркса. А прецїнь се так абсолютно ясне, що кождий зрозуміє се відразу і нїхто анї хвилини не сумнївати меть ся в його справедливість, скоро я те вимовлю. Се Колюмбове яйце голосить просто, що високість усїх доходів якогось народу, що має свободу переселюваня, означуєть ся доходом найнижче оплачуваної верстви. Се не каже нїчого иньшого, як отсю цїлком зрозумілу річ: де найнищий невчений робітник заробляє, скажемо, 2 тисячі марок, там не можна знайти ніякого вченого робітника, ніякого нисшого урядника, ніякого писаря за меньше, як 2 тисячі марок, лише за більшу плату. Знижить ся дохід найнисшої верстви, то напевне і усї висші доходи знижуть ся відповідно до того; піднесеть ся він, то усї висші доходи мусять піднестись з ним разом. Як би, н. пр. плата невченого робітника яким небудь чудом піднеслась до 2 тисячів марок, то фабриканти були би змушені платити своїм вченим робітникам, купцї своїм прикащикам, уряд своїм нисшим урядникам що найменьше 2001 марок, бож инакше наемники просто повтїкалиб від них.

Сю річ зрозуміємо ще красше, як уявимо собі, що яким небудь способом вдалось би значно піднести яку небудь висшу верству, наприклад верству самостійних ремісників. Чи-ж не ясно, що з тої хвилї робітники належні до нисших верств, власне вчені робітники, доти би тиснулись в ремісничу верству, поки конкуренция знову не знизила би доходів усїх майже до старої рівени. Хто хоче піднести окремо який небудь з висших станів, той мусить рівночасно відгородити його від припливу з низу; і тому цеховики мають рацию, жадаючи довгого часу вченя, доказу гідности, сьвідоцтва благонадійности і иньших старих способів перешкоди. Без сього змисл еднаня справдї не має ніякої цїли.

Таксамо із ученими робітниками. Скоро під-

Що загал поведене авторів сего комунїкату вповнї одобрить, про те хиба двох гадок не може й бути. Вага сеї заяви зарисовує ся тим більше, коли подумати про верстви, які заступають єї автори та про їх чисельне становище в соймі, коли навіть вже й не брати в рахубу „Вільнодумного Союза.“ Для поясненя подамо, що на заяві не достає підпису посла д-ра Скедля тільки тому, що він до часу єї друку не вспів скликати засїданя свого клюбу — нїмецких послів для рішеня в сїй справі. Др. Вайденфельда, який єрішучо противний справі банковій, як єї поставили тепер Волохи, не знаходимо між авторами заяви вже з тої причини, що він до Вд. Союза нїколи не належав і своє становище проти банку вже давно заявив. Тут же слїд згадати що пос. др. Штравхер на довірочних зборах своїх виборцїв дістав уже заяву довіря за своє поведене. Довірєм обдарувала також палата торговельно промислова своїх послів Лянґенгана і Тітінґера.

*

Децидуючим для справи банкової як і для дальших нарад сойму, була конференция голов соймових клюбів, яка тривала вчера від год. 5. до год. 8. вечером під проводом краєвого маршалка бар. Юр. Василька. Взяли в нїй удїл отсї посли: Н. Василько з рамени Вд. Союза, Авр. Ончул, голова волоского клюбу вд., др. Ар. Скедль, як голова нїмецкого клюбу вд., др. Смаль-Стоцкий, як голова вд. клюбу руского, др. Гальбан і Абрагамович, як президия вірмено-польского клюбу консервативного, а Волчиньский і Гормузакі, як президия волоского клюбу консервативного. Наради розпочали ся горячою промовою кр. маршалка, який вказав на вагу хвилї та взивав до усуненя трудностий і дальшої хосенної працї. Не входячи в подробицї дискусиї, яка відтак розвинула ся, констатуємо тільки на основі достовірних інформаций що на нїй виявило ся: 1. що голови всїх клюбів запоручили, що обструкция в соймі є виключена, 2. що всї клюби є за дальшою законодатною працею в соймі, 3. що вільнодумні посли волоскі із „Вільнодумного Союза“ виступили, в виду чого сей клюб перестав істнувати. Із перебігу нарад можна було винести бодай слабу надію, що роботящість сойму ще не є виключена.

*

Думки висловлені у статї д-ра Ст. Смаль-Стоцкого п. з. „На переломі“ поміщеній у великоднім числї нашої часописї сповнили ся швидше, чим сего можна було надїяти ся. Союзники розійшли ся. — „Вільнодумний Союз“, на який покладано тільки надїй, який мав сповнити тільки великих реформ — розбив ся, не перетривавши і одного року. Розбили его ті, що чи не найбільше причинили ся до его утвореня... „Вільнодумний Союз“ повстав під кличем суспільно-економічних реформ із усуненем на другий плян справ національних. А одначе справу особисту, справу дожизотної президентури др. Лупу в банку видвегнено на жаль до уровеня справи національної — і ся квестия звела разом вільнодумних послів волоских із волоскими послами дїдичівскими. Чи така спілка може принести хосен для волоского мужицтва, якому так треба реформ економічно-суспільних, не беремо ся рішати... „Вільнодумний Союз“ перестає істнувати, всеж таки хвилї спільної борби і спільних побід довершених рускими послами на спілку із волоскими послами вільнодумними а передовсїм др. Аврелем Ончулом не можуть минути безслїдно; вони повинні хиба удержати красший modus vivendi між Волохами й Русинами на Буковинї чим за ери дїдичівского володїня. „Вільнодумного Союза“ вже нема і колиб рускі провідники покладали всї свої надїї на сей „Союз“, як се робило богато із нашої некритичної громади, то станулиб ми нинї в положеню безвихіднім, та сила, яку представляють нашї посли веде за собою те, що наша ситуация зовсїм не захитана. Хто представляє полїтичну силу, той союзників знайде все, а передовсїм для доброї справи...

*

Тепер остає сойм без нїякої більшости. Поле до комбінаций стоїть отворене. Передовсїм вириная така ґрупа 5+6+2 т. є румуньскі посли вільнодумні + консервативні (сьвітскі й духовні) + Відман і Ляндвер. Не завадить тут згадати, що п. Відман, у великій мірі завдячує свій вибір із Чернівцїв солїдарности руских голосів, яких богато нарочно для его вибору поприїздило із вакаций до Чернівцїв. Herr Director was ist geschehen mit der deutschen Treue?... Друга комбінация булаб така: 5 + 5 то є рускі посли і Штравхер, Лянґенган, Тітінґер, Скедль, Вайденфельд, які оснують клюб послів мійских. Одначе треба згадати, що не виключена і така комбінация: 5 + 5 + 4 т. є посли рускі, нїмецкі-мійскі і вірмено-польскі, які — що треба признати — також не бачуть причини для іменованя посла Лупу доживотним президентом банку...

Про рентові оселї.

(Конець).

Приходимо тепер з черги до найстрашнїйших цифр реферату. Населенє Буковини числить 730.195 голов, переважно, а радше головно рільників. Промислу на Буковинї майже нема, торговлї так само. Головне занятє проте і средство до житя для населеня Буковини се рільництво.

Всеї землї управної на Буковинї є **1,044.290** гектарів, а всїх господарств є **199.185**, так що колилиби подїлити всю землю на рівні части між ті господарства, то кожде з них малоби по **5·2** ha поля. Та тимчасом воно так не є. Самий фонд релїґійний має в своїх руках **268.495** ha рілї т. є. **25·71** проц., отже більше як **четверту часть** всеї землї управної на Буковинї. Відтак йде **841** господарств великої посїлости, що займають аж **359.608 гектарів** землї т. є. **34·39** проц. отже більше як третину всеї землї в краю. Ото-ж **60·1** проц. всеї управної землї на Буковинї належить до **842** властителїв, а для решти властителїв т. є. для **198.343** господарів лишає ся лише **39·9** процент землї. В виду сего є на Буковинї аж **151.181** господарів т. є. **75·9 проц.** всїх господарств, тобто більше чим **три четверті** части всїх господарств, що мають від **0 до 2** ha поля, а **30.077** господарств, т. є. **15·1 проц.** від 2—5 гектарових, **14.838** господарств т. є. **7·6 проц.** 5—20 гектарових, та **2.390** господарств, т. є. **1·2** проц. від **20—100** гектарових. Решта т. є. 0·2 проц. посїлостий мають більше, як 100 ha поля.

З сего невідрадного положеня хоче згадане предложенє Видїлу краєвого ратувати край рентовими оселями, при чім фонд банку на се призначеного має достарчати малим посїдачам і сїльским зарібникам денним пожичок, сплачуваних в ратах річних через довший протяг часу, низько і стало опроцентованих на закуп землї і утворенє господарств. Реферат покликує ся на такі рентові оселї і проби приватної внутрішної кольонїзаций в Анґлії, Мекленбурґу, Данії, Нїмеччинї, Росиї, Румунії, Угорщинї, Галичинї, на проєкт такого закона в Австриї в р. 1893. Відтак критикуючи закон про рентові оселї в Галичинї, на якого чолї стоїть осібна „краєва комісия рентових осель“, заявляє реферат, що найлїпше булоби з'орґанїзувати якийсь банк, що може бути приватною, або краєвою, або і державною институциєю, а який в власнім інтересї буде лїпше інтересувати ся рентовими оселями, чим специяльна комісия, та подає проєкт устроєня на Буковинї институциї рентових осель, яких закон наводить ся на самім кінци реферату.

Отже проєкт закона про рентові оселї дасть ся коротко представити так:

1. Краєвий банк, яко банк рентовий в цїли привязаня до землї робітників рільничих по селах, піддержаня дрібної господарки та удержаня на рілї конечних до єї оброблення сил, дає практично обутим, заводовим, самостійним господарям сїльским чи то на власність окрему, чи то на спільну мужа і жінки, позички платні в ратах піврічних — на покритє довгів гіпотечних, умореннє цїни купна цїлої рентової оселї, або збільшенє господарства дрібного о часткове докупленє землї, на збудованє конечних будинків і переведенє певних конечних мелїорацій та утворенє оборотового господарского капіталу — в висотї трийцятикратного чистого катастрального доходу і половини вартости будинків, на яку їх обезпечено або в висотї трох четвертих вартости шацункової оселї. При тім треба узглядняти при позичках не тілько стан посїлости, але також і удержанє посїдача та єго родини.

2. Посїлість має виносити найменьше **3** ha, а найбільше **20** ha т. є. має приносити найменьше 50 кор. а найбільше 500 кор. чистого катастрального доходу.

3. Проценти від позички при піврічнім обчислюваню проценту виносять 5 проц., при чім Видїл кра-

носить ся їх, пхають ся цїлі товпи учеників із невчених робітничих мас в їх ряди і побільшують конкуренцию. Великі анґлійські заводові спілки добре се знають і тому обгородили себе дійсним муром перепиняючих засобів. Нарештї і із невченими мійськими робітниками стоїть справа так само. І в їхню верству, скоро лише їхне становище трохи покраще, вриваєть ся конкуренция із ще нисшої социяльної верстви, що знижує їхню плату. Про се скажу зараз. Отже з усього сказаного випливає необхідно ось що: Як хто хоче щось основно переміни, то мусить насамперед піднести найнищу социяльну верству. Господарка подобає до коня, що попав ногою в наставку, заховану в рові. Тут не годить ся накинути вужевку на шию й тягти його; бож так напевне задавлено би коня. Але насамперед треба висвободити коневи ногу, а тодї розкопати беріг провалила, щоби він міг вийти. Як ноги піднїмуть ся в гору, то разом із ними пiднїметь ся голова і толуб. Так само із народною господаркою. Поставте єї підвалину, найгірше поплачувані робітничі верстви, на висший ступінь платнї, то разом із тим піднесеть ся плата і лїпше поплачуваних робітників, ремісників, урядників і людий свобідних фахів.

Сей основний закон страшенно простий і безперечний. Але хто се ті найгірше оплачувані робітники?

Робітнича верства дїлять ся на дві великі ґрупи: на сїльських і міських робітників. Чиє становище гірше?

Консервативні аґрариї впевняють, що становище міських робітників гірше, як становисще їхнїх поденних, що тільки по своїй би глупотї й упертости не цїнять они як слїд благодати патриярхальних умовин. Ми можемо признати, що сїльський робітник користуєть ся красшим воздухом, як фабричний робітник, і має його доволї. Що-ж до иньших благодатий, то поспитаймо про те не панів, а самих робітників.

Відповідь їхня усуне всї нашi сумнїви. Ясна річ, ще люди утїкають звідтїль, де їм погано і йдуть туди, де краще. Що-ж до того — де краще, то помилятись можуть поодинокі особи, але нїколи маса на довший час. Отже як стоїть у нас справа: чи міські робітники переселяють ся на село, чи сїльські переходять у місто?

Усїм відомо, що сїльські робітники мандрують у місто, і нїколи не буває, щоби міські робітники мандрували на село. Із сїл у міста мандрують люди не тисячами, а мілїонами. Із 25 мілїонів людий, о які протягом свого столїття побільшилась людність, майже всї стали городянами. Отсе дає відповідь на наше питанє: найгірше поставлена, найнизша верства людности, се сїльські робітники. Як хочемо піднести клясове становище міських робітників, ремісників і урядників, то мусимо піднести становище сїльських робітників. Тільки від села починаючи, можна розвязати социяльне питанне.

Дальше розповім еще докладнїйше який хід візьме розвій социяльних відносин після поліпшення умовин сїльської працї. Насамперед пригляньмо ся близше практичному питаню: чи треба підносити сїльських робітників і як що треба, то яким робом?

Просьвіта, щадничі каси, заводові спілки, спілки, се звичайні способи, якими пробують розвязати такі питання.

Проти просьвіти, розуміеть ся не можна нїчого мати! Але як хочуть просьвічати сїльського робітника? Адже сїльські можновладцї вважають, що й по шкільних палатах Бріля вчать за багато, а про те там вчать не дуже багато понад азбуку. Часописий не може мати і не має права мати таких, що не подобають ся його панови... Отже ми не зможемо за помочию просьвіти полїпшити становище поденщиків, навпаки, ми зможемо дати йому просьвіту, полїпшивши вперед в якийсь иньший спосіб його становище. Тодї радикальна просьвіта народу, сих вмисне в темнотї державних мас, мусить бути нашою найпершою метою.

Щадничі каси, ти-ж Господи! Від патриярхальної плати но багато заощадиш! Правда, й малі ощадности мають значінє, як їх можна корисно вжити. Та власне се й неможливе для сїльського робітника, як він лишаеть ся на місцї; бо-ж для сього він мусїв би могти купувати землю, а сього дїдич не дозволить.

Заводові спілки для сїльских робітників недоступні; бо вони не мають права коалїциї. Се право могла-б їм дати держава, а вона бережеть ся се зробити.

Отже лишають ся спілки, і власне робітничі спілки, бо із ремісничих спілок для спроваджeня сирих материялів, машин, кредитових і маґазинових спілок, матиме сїльський робітник, розуміеть ся ще меньше користи, як фабричний. Правда консумцийна спілка може бути для нього дуже корисною, бо саме поденщик змушений за найгірший товар платити найдороще, беручи його у сїльського крамаря, але социяльного значіння така спілка для нього мати не може. Бо сїльська споживна, спілка із самої природи річий мусить завсїгди лишатись невеликою, отже нїколи не може зібрати багато гроший для більших підприємств.

Отже не лишаєть ся нїчого, крім виробної спілки сїльських робітників. Ще Ляссаль показував на неї говорячи, що робітник терпить як виробець (продуцент), а не як споживач (консумент), і що, значить помогти йому можна лише за помочию виробних спілок.

Зверьіть увагу, що лише виключивши усї неможливі засоби, спинились ми на сїй спілцї, як загалом єдино можливому засобі: ми побачили, що, як взагалї можливо розвязати социяльне питанє, та зробити се можливо лише підносячи найнищу социяльну верству — сїльських робітників; як взагалї можливо піднести сїльських робітників, та се можливо лише за помочию виробних спілок як наші виводи справедливі, то иньшого способу на ґрунтї сучасного суспільного ладу не має.

(Далї буде).

євий може їх знизити — а час сплати тревае 56 літ, однак вже по 20 літах по заложеню рентової оселї можна виповісти цїлий довг або єго часть. Перед 20 літами можна виповісти лише четверту часть довгу рентового.

4. При запедбуваню господарки і плачення рат, при веденю шкідливої господарки, при переходї оселї рентової на несамостійних і т. д., може банк рентових осель виповісти позичку і тодї так як і в разї виповідженя зі сторони довжника, до 6 місяців має бути довг заплачений; в загалї має рентовий банк право контролї над веденєм господарки і т. д.

5. Позичаючому не вільно позички ужити на що иньше лише на те, на що при позичаню з'обовязав ся.

6. При позичцї можна осягнути звільненє від заплаченя першої рати зараз, а можна єї заплатити аж по роцї.

7. Не вільно рентової оселї дїлити, або взагалї відлучувати від неї яку частину, хиба за згодою банку рентового в разї, як се потрібне для добра загального, або коли оно не потягає жадної шкоди для господарства і не впливає на сплачуванє довгу рентового.

8. Не вільно лучити кількох рентових осель в одну, хиба за дозволом банку рентового, єсли та злука не збільшить оселї поза межі 20 ha і не буде мати шкідливих наслїдків для господарства і сплачуваня довгу.

9. В загалї всякі зміни навіть в господарских цїлях на рентовій оселї мусить попередити дозвіл банку рентового.

10. До переведеня сего закона є покликана дирекция банку краєвого яко рентового доповнена 2 членами, яких іменувати й усувати може краэвий президент кождого часу, дирекция має право законних ухвал, коли крім предсїдателя є ще присутні 4 члени — між ними один іменований президентом краю.

11. Над дирекциєю стоїть Видїл краєвий в порозуміню з правительством краю.

12. Право надзору над веденєм справ через краєвий банк рентовий виконує назначений до сего комісар правительственний.

13. Президент краю може спинити виконанє рішень краєв. банку рентового.

14. Час, коли має закон про рентові оселї увійти в житє, має означити правительство краєве в порозуміню з Видїлом краєвим.

Подїї в Росиї.

Новий царский указ заряджує переміну мінїстерства рільництва, яке буде заступлене начальною адмінїстрациєю для орґанїзациї рільництва, та центральним комітетом для справ аґрарних. — Засуд смерти на Каляєва вже виконано. Часописи додають, що коли мін. справедливости прийшов до царя з представленєм уласкавленя Каляєва, то цар не відповів нїчого, лише мовчки глядїв у вікно. Для характеристики Каляєва належить додати, що він 15. лютого то є 2 дни перед замахом на В. кн. Серґія, стрінув був єго повозку в дорозї до театру в місци, звідки міг найлекше утїчи, і вже підніс руку, щоб кинути бомбу, та побачивши в повозцї женьщину і 2 дїтий, не виконав замаху. Так само не хотів єго виконати 17. на тверскім проспектї, де міг легко серед товпи сховати ся, але виконав єго в місци вільнім, щоб не було невинних жертв, хотяй за се мусїв дати своє житє. Їдучою жінкою в повозцї вел. кн. Серґія 15. лютого була кн. Елисавета з дїтьми вел. кн. Павла. Она то в день засуду Каляєва прийшла до нього, до тюрми і обіцяла старати ся о удержанє єго при житю, проти чому однак Каляєв найострійше запротестував, не бажаючи найменьшої прислуги зі сторони слуг царя.

Атентат на ротмайстра Ґрешнера. „Волґар“ подає, що в Нижнім Новгородї виконано перед кількома днями атентат на начальника відділу тамошної „охрани“ ротмайстра Ґрешнера. Ґрешнер вертав з театру до дому в товаристві учительки Нармуд-Вашкевичівної. Коли він найшов ся на ул. Дворяньскій, розляг ся стріл і Ґрешнер з криком: „убивають мене!“ впав на землю. Тодї прискочив до него якийсь мущина і стрілив до него ще 3 рази, ранячи єго смертельно в голову і бік. На гук стрілу надбіг стражник, якого одначе незнакомий ранив, що видячи другий стражник сховав ся в кут. Відтак убив незнакомий ще вартівника Куріцина, що хотів єго зловити і доперва полїцай Соколовский при помочи вояків зловив єго і розброїв. Арештований є се звісний революционїст Нікіфоров, що перед 2 місяцями був засланий з Москви до Нижного Новгорода під дозір полїцийний. Він признав ся до згори обдуманого пляну убійства Ґрешнера. — Париский „New York Herald“ доносить, що недавно прийшло до кровавої борби між робітниками а війском на Шлїсельбурскім проспектї в Петербурзї. Именно робітники фабрики Саманїкова, явивши ся рано, як звичайно перед фабрикою, на свист війшли на подвірє фабрики, але роботи не підняли, лише відбули віче, на якім промовляло кількох социялїстичних бесїдників. Відтак товпа робітників в числї з горою 3000 пійшла улицями серед революцийних сьпівів і окликів: „нехай жиє социяльна република“. Робітникам заступило дорогу 3 швадрони козаків. Прийшло до борби, в якій робітники відперли козаків стрілами револьверовими. Більше як 40 робітників і козаків є легко і тяжко ранених. — В Пермі били ся страйкуючі робітники з полїциєю. — Страйк ґенеральний вибух в Одесї і Саратові. — В Уфі в борбі робітників з полїциєю і війском ранено богато осіб, а полїция сконфіскувала около 100 револьверів і арештувала богато осіб. — В Варшаві на ул. Медовій 19. с. м. в полудне запримітили аґенти тайної полїциї двох підозрілих людий, що чекали там на переїзд ґенералґубернатора. Аґенти сейчас їх арештували, але при арештованю один з них кинув бомбу, яка убила єго самого, двох аґентів і ранила 17 осіб. Иньші вісти поясняють, що арештований робітник не кинув бомби, тільки утїкаючи перед полїциєю, він упав і через те бомба експльодувала та крім убитих людий знищила ще одну цукорню та партери кількох камениць.

В Киïві, Одесї і Баку проклямовано ґенеральний страйк. — З Варшави доносять, що коли арештовано 4 Вірмен, у яких найдено революцийні письма, то революционери заатакували полїцию і застрілили 3, а ранили 8 полїцаїв. По сторонї Вірмен було 5 убитих, а богато ранених. — З Одесси доносять, що в селї Кочережка мужики забрали і засїяли 20 морґів церковної землї. В добрах Куровина коло Вітебска мужики вирубали на свою власність 12.000 дерев. — З Петербурга доносять, що в селї Бальц коло Камінця подільского мужики зруйнували всї правительственні будинки. — В Мітаві робітники закололи ножами полїцийного аґента і утїкли. — З Катеринослава доносять, що там у білий день на серед міста застрілено полїцмайстра. Убійцїв арештовано.

Росия й Японїя.

В Манджуриї появила ся серед росийских війск, після донесень анґлїйских дневників, чума. В самім Харбінї має умирати денно около 300 людий. Вилїчити кого удає ся дуже рідко і хороба кінчить ся звичайно смертию. Шпиталї переповнені, лїкарів брак, а їх зарядженя безсильні.

З Токіо доносять до „Daily Telegr.“, що передна сторожа японьского лївого крила заатакувала ворога о 20 миль на північ від Кінкіятуну і виперла єго з позиций. Віддаленє обох ворожих армій зменьшає ся що раз так, що, як доносять урядово з Токіо після справоздань з кватири японьскої, головна битва настунить леда день. Росияни знов приготовляють нову акцию воєнну з північної Кореї, де нагромадили значні запаси живности і материялів воєнних.

Адмірал Рождественьский, що хорує постійно на хоробу нерок, лежить майже умираючий, ражений паралїжом. Ся хороба Рождественьского, який двигав на собі всї надїї царского правительства, викликала в кругах правлячих пригнобленє. Заступник Рождественьского адмірал Фелькерзам також тяжко захорував. Иньші знов вісти доносять, що Рождественьский не є хорий так, щоби хотів зречи ся команди по тільки трудах і працї.

Коло полудневої Кореї при островах Пескадорских Японцї затопили 2 кораблї парові, які після достовірних жерел належали до балтийскої ескадри. З сего вносять, що росийска фльота пливе просто шляхом Формоза-Фукін до Владивостоку та, що в такім случаю на днях прийде до битви з Тоґом, в некористнім для Росиян місци, тим більше, що дорога ся замкнена мінами.

НОВИНКИ.

Чернівцї, 23. мая 1905.

Борба проти указу із 1876 р. Часопись „Полтавщина“ доносить, що сільско-господарске товариство затвердило проект мемориялу, оброблений окремим комітетом, в справі знесеня обмежень для українськоï мови і зрівнаня єї прав з правами великорускої мови. Мемориял вишлють в сих днях до правительства.

Пожежа. Місто Вижницю навістив минулого четверга о півночи новий огонь. Сим разом упали єго жертвою 4 доми, а між ними експозитура вижницкого суду повітового. Шкода, яка виносить 14.000 кор., була обезпечена. Що огонь не розширив ся дальше, треба приписати в першій лїниї тишинї, яка тодї панувала в повітрю, бо місцева сторож пожарна, якої орґанїзация далеко не взірцева до ратованя дїйсно не богато змогла причинити ся ізза лихої якости пожарних приладів.

Нещасна мати. Страшного вчинку допустила ся в Слободзії-Раранчу незамужна Василина Ластюк. Щоби усунути з сьвіта неслюбну дитинку, викопала вона в садї маленьку, 45 центиметрову в промірі яму і закопала в неї немовля. Щоб не було пізнати місця могилки, вона землю убила ногами, причім цїлковито роздавлено головку дитини. На слїд злочину прийшла жандармерия. Судова комісия з Боян сконстатувала, що дитина прийшла на сьвіт жива. Сего одначе, чи єї поховано вперед чи таки живцем годї тепер точно означити.

Виловленє банди розбишак. В Віден в дол. Стириї зловлено 20. с. м. банду розбишак, зложену з 21 людий і відведено до вязницї.

Архикнязь Франц Фердинанд удає ся до Берлїна на весїлє нїмецкого престолонаслїдника, де буде заступати цїсаря австрийского.

Подвійне убійство. В ческій місцевости Улерсґрін коло Шенбаху старший вже чоловік отроїв свою хоруючу жінку, що стояла єму на перешкодї ожenити ся з другою, додаючи до страви поданої єї на обід аршенику. А що ту страву з'їла ще одна жінка — сусїда, то обі померли від отруї. Чоловіка, що допустив ся того подвійного убійства, а якого видав власний син, арештовано.

Торнадо, страшний гураґан, труба воздушна навістила недавно міста Снідер в Оклягамі. Числа убитих і ранених доси докладно не стверджено. Торнадо навістив Снідер в ночи. Наочний сьвідок оповідає ось що про се нещастє: цїлі доми вилїтали в воздух, дерева з корінєм, люди і худоба лїтали в воздусї, як пера, пірвані страшним вихром. Як настав день то в цїлім повітї на три милї нїмецкі довкола міста находили ся звалища і останки домів міских, як слїд зниценя. Положенє міста в просмику гірскім додало бурі ще більшої сили. На останках цїлих ще домів в містї вибух пожар, який знищив решту, а богато людий які не вилетїли в воздух найшло смерть в полумінн. Телеґрафічні і телефонїчні получення знищені і минуло богато часу, нім задихані їздцї донесли до сусїдних осель вість про нещастє та покликали поміч. Перша поміч лїкарска наспіла над вечір, застаючи улицї засипані камінєм, трупами і конаючими, які кликали в розпуцї о поміч. Та найбільши труду було власне з нераненими, які зі страху стратили притомність, та попали в такий переляк, що не мож було їх успокоїти. Осібний поїзд привіз богато домовин і грабарів, щоб поховали жертви. Сусїдне село Олюсце зникло цїлком з лиця землї.

Засуд смерти. В Чікаґо засуджено на смерть звісного убійника своїх жінок — Гроха.

Оповістки і т. п.:

Прогулька. Товариство укр. студ. „Січ“ в Чернівцях уряджує дня 3. червня с. р. т. є. в день сьв. Константина і Єлени прогульку до лїска на Горечій, на яку сею дорогою запрошує Вп. руску громаду. Охочим до танцю вже тепер подаємо до відомости, що танцї розпічнуть ся о 3 ій годинї в великім рондї. Вступ від особи 1 кор.

Із „Буковиньского Бояна“. На останнім засїданю видїлу, Б. Б. рішив устроїти концерт в однім із публичних городів в Чернівцях і в тій цїли мала відбути ся вже перша проба в понедїлок, дня 22. н. ст. мая о 7. год. вечером. Тимчасом задля невеликого числа членів, що явили ся на пробі, проба в понедїлок відбути ся не могла; тому видїл рішив ся ще **в останне** відізвати ся до своїх членів, що сьпівають у мужескім хорі, щоби явили ся на пробу в пятницю, дня 26. мая точно о год. 7. вечером у салї проб. Від другого тижня відбувати ся муть проби мішаного хору. — *Видїл.*

Із кругів судових. Президент краєвого суду Кляр виїхав на кількатижневу відпустку до Карльсбаду; в урядованю заступає єго віцепрезидент Артимович.

Із черновецкого унїверзитету. Перед іспитовою комісиєю фільозофічного факультету зложив дня 22. с. м. професорский іспит для шкіл середних із фізико-математичної ґрупи п. Роман Цегельский.

Запрошенє. Видїл філїї тов. „Руска Школа“ в Серетї запрошає сим всїх своїх членів як і приятелїв ширеня народної просьвіти на головні збори, які відбудуть ся дня 3. лат. червня 1905 о 2 ій годинї попол. в 3. клясї школи народної хлопячої в Серетї. Порядок нарад після статута. — За видїл філїї тов. „Руска Школа“ в Серетї: *Е. Стришка*, голова. *І. Лакуста*, писар.

На бурсу „Народного Дому“ зволили дальше зложити Вп. П.: Ясинецкий, др. Стоцкий, Попович, др. Клим по 4 К, Михальский 8 К, др. Гординьский 6 К, Єр. Пігуляк 2 К. — Членьскі вкладки зложили Вп. П.: Модест Левицкий, Николай Ісопенко, Дамян Сїмович, Юлїян Цурковский, Мартин Кордашевский по 10 К, др. Гординьский, Вол. Кмицикевич, Тодор Гордиский, Юрій Корилович, Ілярій Карбулицкий, Олександер Веренка по 5 К, др. Литвинович, Казимир Петращак, Бронїслава Клим, др. Кордуба, Осип Проскурнїцкий, Евгенїй Мінтич по 4 К, др. Петровский 12 К, Володислав Кукелка 8 К. — За видїл „Народного Дому“: *Михась Івашко.*

Оголошеня Кас райфайзеньских.

Загальні весняні збори „каси пожичкової і щадничої“ в Стрілецкім-Куті, відбудуть ся в неділю, 4 червня с. р. о годині 3. попол. з таким дневним порядком: 1. Справоздане начальника про стан і діяльність старшини в діловім роцї 1904. 2. Приняте обрахунку і білянсу за рік 1904. 3. Установлене о процентованя наїв і вкладок щадничих 4. Вибір двох членів старшини. 5. Вільні внесеня. — *Петро Тащук*, начальник каси.

Загальні весняні збори „каси пожичкової для громади Василїв відбудуть ся дня 3. червня 1905 в 2-гій год. пополудни із слїдуючим дневним порядком: 1. Справоздане касове і білянсу за рік 1904. 2. Вибір старшини і надзорчої ради. 3. Вільні внесеня. — *Василь Андриевич*. начальник.

Весняні загальні збори каси пож. і щадн. для громади Мігучени відбудуть ся в неділю дня 28. мая с. р. о 2-ій годинї по полудни в школї з слїдуючим дневним порядком: 1. Прочитане протоколу. 2. Справоздане касове за рік 1904. 3. Доповняючий вибір до ради надзорчої. 4. Запитаня і поясненя.

Спірідон Букатар заст. начальника. *Мих. Ґадза* касиер.

Видає товариство **„Руска Рада“**, в Чернівцях.

За редакцию відповідає: Іван Захарко

З друкарнї товариства „Рускої Ради“ в Чернівцях під зарядом Івана Захарка.